

Methodologie der Geschichte. München: Oldenbourg.

Explanation and Understanding. (n.d.). *PhilPapers*. Edited by Finnur Dellsén (University of Iceland). Retrieved from <https://philpapers.org/browse/explanation-and-understanding>.

Makkreel, R. (2016). Wilhelm Dilthey. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.). Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/fall2016/entries/dilthey/>.

Відповідь прагматизму на кризу ствердження в суспільстві

Богдан Беня

Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
(Київ)

Філософія американського прагматизму зазвичай асоціюється з постаттю Річарда Рорті. Втім, не менш цікавими є ідеї передпрагматиста Ральфа Емерсона і Вільяма Джеймса, які набувають особливої актуальності в сучасному інформаційному суспільстві.

Якщо термін «постмодерн» полісемантичний і охоплює майже все, що є післямодерне, то поняття «інформаційного суспільства» дозволяє говорити про сучасність предметно. Зокрема, наскрізною рисою інформаційного суспільства є (1) криза репрезентації та (2) домінування голої фактичності замість рефлексії. Обидві тенденції означають, що суспільство більше не здатне вибудовувати цілісну систему філософсько-світоглядних орієнтирів, які б репрезентували реальність у її смисловому вимірі та були своєрідною мапою для орієнтування людини у її житті (Lash, 2002).

Причини розчарування у філософсько-світоглядних системах зрозумілі: стрункі й логічно продумані концепції в реальному житті часто використовувалися для виправдання численних злочинів, зокрема у тоталітарних політичних режимах. Утім, як доводять теоретики та дослідники інформаційного суспільства (Lash, 2002; Михед, 2016; Nichols, 2017), це розчарування привело і до протилежної крайності – втрати простору

для осмислення реальності та розчарування в можливості досягти істини.

Виникає дискурс критики та заперечення як сучасна магiстраль. Те, що можна з певністю твердити в сучасному суспільстві, очікуючи суспільного схвалення, – це критика і вказування на недосконалості в теоріях інших людей. Натомість ствердження чогось не лише наразиться на нищівну критику зусібч. Претензія на істину трактуватиметься як інтелектуальне насильство і прагнення неможливого. Всяке висловлювання практичного розуму сприймається як просто думка, точка зору. Такі поняття як «правильна дія» чи «істинна теорія» не зрозумілі для інформаційного суспільства, можлива лише *моя* дія чи *моя* думка.

Вартісним в цьому контексті є звернення до прагматичної концепції істини, як її описували Ральф Емерсон (Emerson, 2001) та Вільям Джеймс (James, 2002). Така концепція оберігає особистість від тотальності людських істин, але й водночас зберігає саму істину як цінний орієнтир для особистості.

Варто виокремити такі особливості істини у прагматизмі.

Людська істина ніколи не завершена і не абсолютна. Пізнання істини – це процес постійного уточнення. Водночас таке визначення зовсім не применшує істинність людських теорій, якщо ці теорії працюють. Саме можливість застосовувати істину як чистого, так і практичного розуму для покращення людського життя, є вичерпним критерієм істинності взагалі. Це також означає, що наслідки втілення ідеї чи теорії є визначальними для її оцінювання.

Людська істина також ніколи не всеохопна. Порівнюючи істину з колами, Ральф Емерсон пише, що вона завше контекстуальна. Відтак, будь-яка істина працює не абстрактно і загалом, а тільки в певному контексті. Контекст може бути як максимально всеохопним, так і максимально конкретним. Втім, людська істина, на відміну від ідей Платона, все ж залишатиметься контекстуальною. Водночас контекстуальність теорії зовсім не применшує її істинності.

Зрештою, не можна уникнути короткого розгляду антропології в прагматизмі. Ральф Емерсон, зокрема, відходить від класичного ліберального принципу автономного індивіда,

але водночас підносить роль особистості. Він досягає цього, пов'язуючи конкретного мислителя з усіма попередніми мислителями, а також з сучасниками, використовуючи такі поняття як «Наддуша» (Oversoul) і «Спільнолюдське Мислення» (Man Thinking). Інші мислителі не відокремлені, а живуть також і в особистості цього конкретного індивіда. Відтак, ратуючи за особистісне пізнання світу, замість простого копіювання, Ральф Емерсон водночас визнає те, що особистість не автономна, це ланка між людиною та істиною, між минулими мислителями й майбутнім. Прагматизм, зрештою, прокладає місток між особистістю та істиною.

Список посилань:

Михед, О. (2016). *Бачити, щоб бути побаченим: реаліті-шоу, реаліті-роман та революція онлайн*. Київ: АРТХАСС.

Emerson, R. W. (2001). *Essays, First Series*. Retrieved from <http://www.gutenberg.org/ebooks/2944>.

James, W. (2002). *Pragmatism*. Retrieved from <https://www.gutenberg.org/files/5116/5116-h/5116-h.htm>.

Lash, S. (2002). *Critique of information*. London: SAGE Publications.

Nichols, T. (2017). *The Death of Expertise*. New York: Oxford University Press.

Маргіналізація постаті філософа в сучасному світі

Єлизавета Борисенко

Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ (Київ)

Задля розгляду місця та ролі філософа в умовах сучасності слід звернути увагу на стан науки загалом. Не важливо, чи можна ототожнювати науку та філософію, чи ні, однак їхнє становище для суспільства нині є однаковим. Його можна окреслити ще від констатації Е. Гуссерлем у «Кризі європейських наук» того факту, що науки втратили свою «життєву значущість». Наука, на думку філософа, все більше віддаляється від життєсвіту та